

Inleiding

Van de Engelse heksenprocessen is het proces tegen de Heksen van Lancaster (1612) het bekendst. De verdachten werden in april 1612 naar kasteel Lancaster gebracht en na de rechtszitting van augustus geëxecuteerd.

De kerker van kasteel Lancaster kan worden bezocht en ook het kasteel zelf is geopend voor publiek.

Dit was het eerste heksenproces dat werd gedocumenteerd. Thomas Potts, jurist, schreef het verslag: *The Wonderfull Discoverie of Witches in the Countie of Lancashire* (*De Wonderlicke Ontdeckinge der Heksen in dat graefscap Lancashire*). Het wordt gepresenteerd als een woordelijk ooggetuigenverslag, maar is rijkelijk voorzien van Potts eigen standpunten over de zaak. Potts was loyaal aan James I, de fanatieke protestantse koning wiens boek *Daemonologie* de toon zette voor een eeuw vol obsessieve aandacht voor hekserij en alles wat als kettters werd beschouwd, onder meer het oude katholieke geloof.

Alles wat te maken had met verraad en de duivel werd door de Engelsen in de zeventiende eeuw be-

schouwd als ‘hekserij paperij, paperij hekserij’, zoals Potts het noemde.

De samenzweerders van het Buskruitcomplot van 1605 vluchtten naar Lancaster. En Lancaster bleef de gehele zeventiende eeuw een bolwerk van het katholieke geloof.

Dit verhaal volgt het historische verslag van de heksenprocessen en de religieuze achtergronden, maar dan met de nodige speculaties en verdichtfels. We weten niet of Shakespeare leraar op Hogton Hall is geweest, maar daar zijn wel aanwijzingen voor. De chronologie van zijn stukken die in dit boek wordt aangehouden is correct. Zijn eigen gebruik van het religieuze, het bovennatuurlijke en het macabere is ook volgens de werkelijkheid.

De plaatsen en gebouwen zijn bestaand: Read Hall, de Rough Lee, Malkin Tower, Newchurch in Pendle, Whalley Abbey. De romanfiguren zijn historisch, maar ik heb me wel enige vrijheden gepermitteerd wat betreft hun beweegredenen en omstandigheden. Mijn Alice Nutter is niet de Alice Nutter uit de geschiedenis, al is het altijd een mysterie gebleven waarom die edelvrouw samen met het uitvaagsel van Demdike en Chattox werd berecht.

Het verhaal van Alice Nutter en Elizabeth Southern is ontsproten aan mijn fantasie; daar is geen historische basis voor. Het doet me echter deugd dat er wel een connectie geweest zou kunnen zijn met doctor John Dee, met Manchester, Londen, en Shakespeare zelf.

Pendle Hill is en blijft raadselachtig, maar de Malkin Tower is allang verdwenen.

Jeanette Winterson

Juni 2012

Pendle

Het noorden is het donkere oord.

Het is niet veilig om begraven te worden aan de noordkant van de kerk, en de Noordelijke Deur is de weg van de Doden.

Het noorden van Engeland is ongetemd. Het kan worden onderdrukt, maar getemd worden kan het nooit. Lancashire is het woeste deel van het ongetemde.

Het Forest of Pendle was vroeger jachtterrein, maar er wordt beweerd dat de berg de jager is, dat hij leeft onder zijn zwartgroene jas, die kortgeschoren is als een dierenvacht.

De berg zelf is laag en massief, afgeplat, dreigend, verborgen in mistflarden, vol verraderlijke moerassen, dooraderd met snelstromende beken die zich in waterfallen uitstorten naar verborgen poelen. Op de grond zwarte rots, de ruggengraat van dit oord.

Schape grazen. Hazen staan als vraagtekens.

Er zijn geen bakens voor de reiziger. Te vroeg of te laat komt de mist opzetten. Alleen een dwaas of iemand met slechte bedoelingen doorkruist Pendle in de nacht.

Als je op de vlakke top van Pendle Hill staat, kun je heel Lancashire zien. Volgens sommigen zie je daar ook andere dingen. Dit is een spookoord. De levenden en de doden komen samen op de berg.

Niemand die hier loopt kan zich alleen wanen.

Iedereen die hier is geboren, is door Pendle gebrandmerkt. Zij dragen hetzelfde teken. Nog steeds bestaat de traditie, of het bijgeloof, dat een meisjeskind dat in Pendle Forest wordt geboren twee keer moet worden gedoopt: eenmaal in de kerk en eenmaal in een zwarte poel aan de voet van de berg. Dan zal de berg haar kennen. Dan wordt zij zijn trofee en zijn offer. Ze moet vrede sluiten met haar geboorterecht, wat dat ook is.

John Law

De marskramer John Law nam een kortere weg door een stuk van Pendle Forest dat Boggart's Hole wordt genoemd. Het was die middag te warm voor de tijd van het jaar en hij zweette in zijn dikke winterkleden. Hij moest voortmaken. Het licht werd al zwakker. Straks viel het duister in, het hazengrauw. De Schemerpoort. Hij wilde niet door het licht naar wat daarachter lag.

Zijn mars was zwaar en zijn voeten deden pijn. Hij gleeed weg en stak zijn hand uit om zich staande te houden, maar zakte tot zijn pols, zijn elleboog, zijn knieën weg in de dikke laag bruine, borrelende modder die onder het sponzige mos verborgen lag. Het was een zware man. Terwijl hij worstelde om overeind te komen, zag hij dat de heks Alizon Device voor hem stond.

Ze fleemde, lachte, zwaaide met haar rokken. Ze wilde spelden uit zijn mars: *Kus me dan, vette venter*. Hij wilde haar niet kussen. Hij wilde haar geen spelden geven. Hij hoorde de eerste uil. Hij moest weg zien te komen.

Hij gaf haar een harde duw. Ze viel. Ze greep hem bij zijn been vast om overeind te komen. Hij schopte haar

van zich af. Ze stootte haar hoofd.

Hij sloeg op de vlucht.

Ze vervloekte hem. 'Vette venter! Pak ze, Fancy, knaag z'n botten kaal.'

Hij hoorde een hond grauwen. Hij kon hem niet zien. Haar familiaar... Dat moest wel. De duivel had haar een geest gegeven in de gedaante van een hond die ze Fancy noemde.

Hij rende weg. Uit de doornstruiken kwam nog een vrouw, die hem de weg versperde. Ze had een dood lam in haar armen. Hij kende haar: het was Alizons grootmoe, Old Demdike.

Hij rende weg. De vrouwen lachten hem uit. Twee? Drie? Of was het de duivel zelf die door de Schemerpoort stapte?

John Law struikelde, rende door, kwam een uur later The Dog in Newchurch in Pendle binnenvallen en zakte in elkaar. Het schuim stond hem op de mond. Een paar mannen maakten zijn kleren lossen. Hij stak drie vingers op en zei één woord: *Demdike*.

Alice Nutter

Alice Nutter reed weg van de Rough Lee.

Ze stuurde haar pony naar de hellingen van Pendle Hill, waar ze kon omkijken naar haar huis in de ochtendzon.

Het was een mooi huis, gebouwd van steen, betimmerd met eikenhout, en langs de laan naar de deur stonden leilinden. Om het huis zelf stonden haagbeuken in ruime, nuttige vierkanten die naar haar stallen, kippenrennen, snoekvijver en kennels leidden.

Dit was rijkdom. Haar rijkdom. En ze was niet in rijkdom geboren, had die niet geërfd. Ze dankte haar fortuin aan de uitvinding van een verfstof, een magenta dat goed hield in water en een merkwaardige donkere diepte had – alsof je in een spiegel keek die gemaakt was van mercurius: kwikzilver. De koningin had er vaten vol van besteld en Alice had lange tijd in Londen gewerkt, waar ze een eigen ververij en pakhuis had.

Haar kennis van planten en hun kleurstoffen, en haar gevoel voor chemie, hadden haar aanbevolen bij de astroloog en wiskundige van de koningin, John Dee. Alice had met hem samengewerkt in zijn laboratorium

in Mortlake, waar hij de dertienmanenkalender gebruikte. Hij geloofde dat het hem was gelukt een kleine fiool levenselixer te maken. Alice geloofde dat niet. Het had de koningin of John Dee in elk geval niet kunnen redden. Ze waren inmiddels allebei dood.

Elizabeth had geen erfgenaam. In 1603 was de Engelse kroon overgegaan op James VI van Schotland – nu ook James I van Engeland: protestants, vroom, een man die niets moest hebben van verfstoffen of extravagaties. Een man met twee passies: zijn nieuwe koninkrijk bevrijden van papierij en van hekserij.

Misschien viel dat hem niet kwalijk te nemen. In 1589, toen hij met zijn bruid vanuit Denemarken terug naar Schotland voer, was hij in een storm op zee bijna verdronken. Dat was hekserij, hij wist het zeker; hij liet de heksen in Berwick veroordelen en verbranden, en was daar zelf bij aanwezig.

In 1605 had Guy Fawkes geprobeerd hem op te blazen door de kelder onder het parlamentsgebouw te vullen met buskruit, genoeg om half Londen de lucht in te laten vliegen... En alle samenzweerders waren katholiek.

Het Heksencomplot en het Buskruitcomplot.

Maar iedere goede katholiek liet een heks martelen op de pijnbank tot haar schouders uit de kom werden getrokken en haar benen braken bij de enkel en de heup.

En welke heks zou een jezuïet redden van het mes waarmee hij eerst werd gecastreerd en waarmee vervolgens zijn buik werd opengereten terwijl hij nog leefde?

James had geluk dat zijn vijanden ook elkaars vijanden waren.

Maar Alice vroeg zich af hoe veilig een veiligheid was die gestoeld is op haat.

Ze floot. Een valk kwam aanvliegen. Een rondje. Een duikvlucht. De machtige vogel streek neer op haar uitgestrekte arm. Haar lange leren rijhandschoenen waren niet van het soort dat gedragen werd door vrouwen; de hare waren dubbel gestikt en zwaar. De hare zaten vol met krassen die de vogel maakte bij het landen. Ze voerde hem een dode muis uit haar zak.

Alice reed schrijlings. Dat deed ze niet als ze naar de kerk ging in Whalley, of een bezoek bracht aan haar buurman, magistraat Roger Nowell, of als ze op ziekenbezoek ging, of bij haar dagelijkse bezigheden in het dorp. Dan reed ze in dameszit en droeg ze een magenta rijkleed op haar roodbruine merrie.

Ze zag er prachtig uit. Ze was ook prachtig, ook al was ze – hoe oud? Niemand wist het. Oud genoeg om binnenkort dood te gaan, of anders net zo gerimpeld te zijn als de slappe, fatsoenlijke vrouwen van godvruchtige echtgenoten met hun geheime minnaressen. Of anders tandeloos en smerig als de feeksen en toverkollelen die zich geen paard konden veroorloven maar op bezemstelen reden... zo werd beweerd.

Dit was Lancashire. Dit was Pendle. Dit was heksenland.